

ნიკო თათულაშვილი*

მარიამ ხარებაშვილი**

ქალების ეკონომიკური გაძლიერება, როგორც არსებითი თანასწორობის მნიშვნელოვანი კომპონენტი

აბსტრაქტი

2017 წელს განხორციელებულმა საკონსტიტუციო რეფორმამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ფორმალური მიდგომა და კონსტიტუციის დონეზე დაამკვიდრა მამაკაცებსა და ქალებს შორის არსებითი თანასწორობის იდეა. თანასწორობის უფლების კონსტიტუციური პრინციპი, მათ შორის, მოიაზრებს უთანასწორობის აღმოფხვრის მიზნით, სახელმწიფოს მიერ განსაკუთრებული ზომების მიღებას, ხოლო ქალების ეკონომიკური გაძლიერება, როგორც გადამწყვეტი გლობალური საზრუნავი, გამომდინარეობს თანასწორობის ხელშეწყობის პოტენციალიდან.

წინამდებარე ნარკვევში ცენტრალური ადგილი ეთმობა თანასწორობის პრინციპს, რომელიც გათვალისწინებულია სხვადასხვა საერთაშორისო და ეროვნულ სამართლებრივ ინსტრუმენტებში და განიხილავს, თუ როგორ ემსახურება თანასწორობის უფლება დისკრიმინაციული პრაქტიკის ქვაკუთხედის აღმოფხვრასა და ქალების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას ეკონომიკურ რესურსებზე, შესაძლებლობებსა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებზე. ხაზს უსვამს ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებასა და ადამიანის უფლებათა ფართო პრინციპებს შორის ურთიერთკავშირს, ჰოლისტიკური და უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომის მიღების აუცილებლობას.

სტატიაში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა, თუ როგორ აწესრიგებს არსებული ეროვნული საკანონმდებლო ჩარჩო სისტემურ ბარიერებს და როგორ უზრუნველყოფს აღმასრულებელი ხელისუფლება ქალების ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობისთვის, უფლებებზე დაფუძნებული პერსპექტივის ინტეგრირებას.

* საერთაშორისო საჯარო სამართლის პროფესორი [ntatulashvili@yahoo.com]

** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი [mariam.grant18@gmail.com]

თანასწორობის უფლების აღიარებითა და დაცვით, პარლამენტსა და მთავრობას შეუძლიათ გადამწყვეტი როლი შეასრულონ ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობასა და ქალების სრული პოტენციალის რეალიზებაში.

I. შესავალი

მსოფლიოს პოლიტიკის შემმუშავებლები ქალების ეკონომიკურ გაძლიერებას გლობალური დღის წესრიგის ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტად განსაზღვრავენ. 1995 წელს, პეკინის ისტორიული მსოფლიო კონფერენციის შემდეგ, რომელიც ქალებს მიეძღვნა, და უფრო ახლახან, მდგრადი განვითარების მიზნებთან დაკავშირებით კონსენსუსის მიღწევით, გლობალური ვალდებულება ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით კიდევ უფრო გაძლიერდა.¹

საქართველო აქტიურად მონაწილეობს მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ჩარჩოსა და შესაბამისი პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებაში, რომლებიც მიზნად ისახავენ ქალების ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობას, რაც მათ საშუალებას აძლევს, სრულად განახორციელონ თავიანთი პოტენციალი ეკონომიკურ სფეროში.

სტატიაში განხილულია საქართველოს მნიშვნელოვანი მიღწევები ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით და ის, თუ რამდენად შეესაბამება ეს ყოველივე საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ თანასწორობის ძირითად პრინციპს. ამასთანავე, სტატიის ფარგლებში საუბარი ეხება იმ გამოწვევებს, რომლებსაც ქალები აწყდებიან ეკონომიკური რესურსების ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით და ასევე, არღვევს თუ არა ეს ბარიერები კონსტიტუციით გათვალისწინებულ თანასწორობის ფუნდამენტურ უფლებას.

აგრეთვე, ნაშრომის მთავარი მიზანია, ყურადღება გაამახვილოს ქალების ეკონომიკური გაძლიერების სფეროში მიღწეულ წარმატებებზე საქართველოში და, ამასთანავე, განიხილოს არსებული ბარიერები. მეტიც, განხილულია სახელმწიფოს მიერ მიღებული შესაბამისი პოლიტიკის დოკუმენტები და ის სტანდარტები, რომლებსაც ის ეყრდნობა ქალებსა და მამაკაცებს შორის აუცილებელი თანასწორობის მისაღწევად. ამასთან, სტატია აანალიზებს რამდენიმე სახელმწიფოში დამკვიდრებულ პრაქტიკას.

ნაშრომი ეფუძნება აღწერით, ანალიტიკურ, სტატისტიკურ და შედარებით კვლევის მეთოდებს.

¹ Gaëlle Ferrant and Annelise Thim, 'Measuring Women's Economic Empowerment: Time Use Data and Gender Inequality' (2019) 16 OECD Development Policy Papers 5.

II. საერთაშორისო ინიციატივები ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისთვის

თანასწორობა წარმოადგენს არსებით წინაპირობას ადამიანის პოტენციალის რეალიზებისთვის. თანასწორობის იდეისთვის ბრძოლა საუკუნეების განმავლობაში მუდმივ საზრუნავს წარმოადგენდა და სხვადასხვა ფილოსოფიური განსაზღვრებებით იყო გამოხატული, განსაკუთრებით კი პოლიტიკურ ფილოსოფიაში ეგალიტარიანიზმის კონცეფციის სახით.²

ეგალიტარისტი ემხრობა თანასწორობას, კერძოდ, ადამიანები უნდა იქცეოდნენ, როგორც თანასწორები, უნდა მოეპყრონ ერთმანეთს, როგორც თანასწორებს, უნდა ურთიერთობდნენ, როგორც თანასწორები ან უნდა სარგებლობდნენ გარკვეული სახის თანასწორი სოციალური სტატუსით.³

სწორედ იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს მამაკაცებისა და ქალების თანასწორი უფლებები და მოვალეობები პირადი და საჯარო ცხოვრების ყველა სფეროში, მრავალი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტი უზრუნველყოფს შესაბამის გარანტიებს. ხელმომწერი სახელმწიფოები საკუთარ იურისდიქციაში უზრუნველყოფენ სამართლებრივი და პოლიტიკის საფუძვლების შემუშავებასა და დანერგვას, რაც ხელს შეუწყობს ამ უფლებებზე ხელმისაწვდომობას. საქართველო არის ყველა ამ მნიშვნელოვანი საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტის ხელმომწერი და იზიარებს ქალების გაძლიერებისკენ მიმართულ ღირებულებებს.

გაეროს 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია ადასტურებს თანასწორობას, როგორც ეკონომიკურ, ასევე შრომით ურთიერთობებში, ინდივიდების შესაძლებლობებზე თანასწორი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფით.⁴ მეტიც, დეკლარაცია ხაზს უსვამს, რომ ყველას, დისკრიმინაციის გარეშე, აქვს თანასწორი ანაზღაურების უფლება თანაბარი შრომისთვის.⁵

საერთაშორისო პაქტი „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს, უზრუნველყონ მამაკაცებისა და ქალების თანასწორი უფლება, ისარგებლონ პაქტში გათვალისწინებული ყველა სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებით.⁶

² Richard Arneson, 'Egalitarianism' (2013) Stanford Encyclopedia of Philosophy <<https://plato.stanford.edu/entries/egalitarianism/#EquFunHumWor>> [07.04.2024].

³ ibid.

⁴ მუხლი 22, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. 1948 <<https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf>> [11.04.2024].

⁵ ibid, მუხლი 23.

⁶ მუხლი 3, საერთაშორისო პაქტი „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“. 1966 <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>> [21.04.2024].

გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია, რომ საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“, აღიარებს ყველა ადამიანის უფლებას სამართლიანი და ხელსაყრელი სამუშაო პირობებით სარგებლობაზე. ყველა დასაქმებულს აქვს სამართლიანი ანაზღაურების უფლება.⁷ დასაქმებულებმა უნდა მიიღონ თანაბარი ანაზღაურება არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც ისინი ასრულებენ ერთსა და იმავე ან მსგავს სამუშაოს, არამედ მაშინაც, როდესაც მათი სამუშაო სრულიად განსხვავებულია, თუმცა მაინც თანაბარი ღირებულებისაა და შეფასებულია ობიექტური კრიტერიუმებით.⁸

თუმცა, რა მოცულობით მიიღწევა თანასწორობა, საჭიროებს მუდმივ ობიექტურ შეფასებას, მათ შორის, არის თუ არა სამუშაო თანაბარი ღირებულების და მიიღება თუ არა თანაბარი ანაზღაურება. შეფასება უნდა მოიცავდეს ფუნქციების ფართო სპექტრს, ყურადღება უნდა გამახვილდეს სამუშაოს „ღირებულებაზე“, შეფასების კრიტერიუმებში უნდა შედიოდეს დასაქმებულის საჭირო უნარები, პასუხისმგებლობები და ძალისხმევა, ასევე, სამუშაო პირობები. ეს შეიძლება ეფუძნებოდეს ანაზღაურების ოდენობათა შედარებას ორგანიზაციებში, საწარმოებსა და პროფესიულ სფეროებში.⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია „ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ ადგენს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებმა ყველა სფეროში, განსაკუთრებით პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ სფეროებში, უნდა მიიღონ შესაბამისი ზომები, მათ შორის კანონმდებლობა, ქალების სრული განვითარებისა და წინსვლის უზრუნველსაყოფად, რათა მათ მიეცეთ შესაძლებლობა, ისარგებლონ ადამიანის ფუნდამენტური უფლებებითა და თავისუფლებებით თანასწორობის საფუძველზე, სწორედ მამაკაცებთან თანასწორად.¹⁰ გარდა ამისა, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ყველა ზომა, რათა აღმოფხვრას ქალთა მიმართ დისკრიმინაცია დასაქმების სფეროში, მამაკაცებსა და ქალებს შორის თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყოფილი უნდა იყოს თანაბარი ანაზღაურების უფლება, მათ შორის, შეღავათების მიღების, და „თანაბარი ღირებულების შრომის მიმართ თანაბარი პირობების, ასევე სამუშაოს ხარისხის შეფასებისას თანაბარი მიდგომის უფლება.“¹¹

⁷ მუხლი 7, პუნქტი i, საერთაშორისო პაქტი „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“. 1966 <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights>> [18.04.2024].

⁸ United Nations, Economic and Social Council, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment N23 (2016) on the Right to Just and Favorable Conditions of Work (Article 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) (2016) 4. პარაგრაფი 11.

⁹ ibid, პარაგრაფი 12.

¹⁰ მუხლი 3, კონვენცია „ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“. 1979 <<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>> [18.04.2024].

¹¹ ibid, მუხლი 11, პუნქტი a, d.

აღნიშნული კონვენციის განსაკუთრებული მნიშვნელობა გამოიხატება იმაშიც, რომ დეტალურად განსაზღვრავს იმ გარემოებებს, რომლებშიც ქალები უფრო მოწყვლადები არიან. შრომითი უფლებების რეალიზების, გენდერული თანასწორობის ხელშეწყობის გარდა, კონვენცია ეხება ქალების ეკონომიკურ გაძლიერებას რესურსებზე ხელმისაწვდომობის გზით და განსაკუთრებით ხაზს უსვამს სოფლად მცხოვრები ქალების გაძლიერების საჭიროებას.

კერძოდ, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ყველა შესაბამისი ზომა, რათა აღმოიფხვრას დისკრიმინაცია სოფლად მცხოვრები ქალების მიმართ, მამაკაცებსა და ქალებს შორის თანასწორობის საფუძველზე, რათა მათ მიიღონ მონაწილეობა სოფლის განვითარების პროცესში. მნიშვნელოვანია შეიქმნას ასეთი ქალების თვითდახმარების ჯგუფები და კოოპერატივები, რათა მათ მიიღონ თანაბარი ხელმისაწვდომობა ეკონომიკურ შესაძლებლობებზე დასაქმებით ან თვითდასაქმებით, ასევე, ჰქონდეთ წვდომა სასოფლო-სამეურნეო კრედიტებსა და სესხებზე, მარკეტინგულ საშუალებებზე, შესაბამის ტექნოლოგიაზე და აუცილებელია თანასწორი მოპყრობა მიწისა და აგრარული რეფორმის განხორციელების პროცესში, მათ შორის, მიწის ხელახლა დასახლების სქემებში.¹²

გარდა ამისა, სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ყველა შესაბამისი ზომა, რათა აღმოიფხვრას ქალების მიმართ დისკრიმინაცია ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში, მამაკაცებსა და ქალებს შორის თანასწორობის საფუძველზე იმავე უფლებების უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებულად ოჯახური მხარდაჭერის უფლების, ასევე საბანკო სესხების, იპოთეკებისა და სხვა ფინანსური კრედიტის ფორმებით სარგებლობის უფლების რეალიზებით.¹³ კომიტეტი, ასევე, რეკომენდაციას უწევს სახელმწიფოებს, მხარი დაუჭირონ შესაბამისი მექანიზმების შექმნას, რომ წაახალისონ მხარეთა ძალისხმევა კოლექტიურ შეთანხმებებში, რათა უზრუნველყონ თანაბარი ანაზღაურების პრინციპის განხორციელება თანაბარი ღირებულების შრომისთვის.¹⁴

ადამიანის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ევროპული კონვენცია ავალდებულებს სახელმწიფოებს, დაიცვან საკუთრების უფლება, და ნებისმიერ უფლებაზე სარგებლობა, რომელიც კანონით არის დადგენილი, უნდა იყოს უზრუნველყოფილი დისკრიმინაციის გარეშე.¹⁵

¹² ibid, მუხლი 14.

¹³ ibid, მუხლი 13.

¹⁴ Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, General Recommendation N13: Equal Remuneration for Work of Equal Value, Eighth session. 1989.

¹⁵ Additional Protocols N1, N12, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG> [22.04.2024].

პეკინის დეკლარაცია და ქმედებათა პლატფორმა ხაზს უსვამს ქალების ეკონომიკური დამოუკიდებლობის მნიშვნელობას, მათ შორის დასაქმების მხრივ, და უზრუნველყოფს ქალებისთვის რესურსებზე, შესაძლებლობებსა და საჯარო სერვისებზე თანასწორ ხელმისაწვდომობას. ასევე, გენდერული თანასწორობისა და ქალების გაძლიერების შესახებ ათასწლეულის განვითარების მიზნები ქალების გაძლიერების ერთ-ერთ ინდიკატორად არასასოფლო-სამეურნეო დასაქმებაში ქალების წილის ზრდას განიხილავდა. ყველასთვის სრული და პროდუქტიული დასაქმება და ღირსეული შრომა, მათ შორის ქალებისა და ახალგაზრდებისთვის, გახდა სამიზნე, რომელიც უკავშირდებოდა ათასწლეულის განვითარების მიზანს, რომ განახევრებულიყო უკიდურესი სიღარიბე. მიუხედავად იმისა, რომ არცერთი ამ დოკუმენტიდან არ მოიცავდა ქალების ეკონომიკური გაძლიერების განსაზღვრებას, მათი ფორმულირება გზას უხსნიდა ქალების გაძლიერებასა და რესურსებზე, მათ შორის ანაზღაურებად შრომაზე ხელმისაწვდომობას შორის უფრო მჭიდრო კავშირის ჩამოყალიბებას.¹⁶

გემოხსენებული საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებისა და ინიციატივების გარდა, გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები, განსაკუთრებით კი მიზანი 5 (გენდერული თანასწორობა)¹⁷ და მიზანი 8 (ღირსეული შრომა და ეკონომიკური ზრდა)¹⁸, მოითხოვენ ზომების მიღებას ეკონომიკურ შესაძლებლობებში გენდერული განსხვავებების აღმოსაფხვრელად და სამუშაო ძალაში თანასწორი მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო უერთდება აღნიშნული დოკუმენტების სულისკვეთებას მათზე ხელმოწერით და ასევე საერთაშორისო შრომის ორგანიზაციის მიერ მოღებული თანაბარი ანაზღაურების კონვენციის მონაწილე მხარეა. ეს კონვენცია ყურადღებას ამახვილებს გენდერულ დისკრიმინაციაზე დასაქმების სფეროში და განსაზღვრავს პრინციპებს, რომლებიც ითვალისწინებს თანაბარ ანაზღაურებას თანაბარი ღირებულების შრომისთვის, მიუხედავად დასაქმებულის სქესისა.

გემოაღნიშნული საერთაშორისო ინსტრუმენტების რატიფიცირებითა და განხორციელებით, საქართველომ უკვე აჩვენა მზადყოფნა ქალების უფლებების, მათ შორის, ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობისთვის საერთაშორისო არენაზე. ამავდროულად, როგორც სამართლებრივი, ასევე

¹⁶ Naila Kabeer, 'Women's Economic Empowerment and Inclusive Growth: Labour Markets and Enterprise Development' (2012) 7 <<https://www.womenindisplacement.org/sites/g/files/tmzbd11471/files/2020-10/Womens%20Economic%20Empowerment%20and%20Inclusive%20Growth.pdf>> [07.04.2024].

¹⁷ Sustainable Development Goal 5, 'Achieve gender equality and empower all women and girls' <<https://sdgs.un.org/goals/goal5>> [09.04.2024].

¹⁸ Sustainable Development Goal 8, 'Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all' <<https://sdgs.un.org/goals/goal8>> [09.04.2024].

პოლიტიკის საფუძვლის შექმნით, საქართველოში ეკონომიკურ სექტორში ქალების რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, რაც არსებითი თანასწორობის მიღწევის კუთხით მნიშვნელოვან პროგრესს წარმოადგენს.

III. თანასწორობა ეროვნულ კანონმდებლობაში

1921 წლის საქართველოს კონსტიტუცია ემყარებოდა თანასწორობის იდეის კონსტიტუციურ დონეზე გაძლიერების მიდგომას, რომლის თანახმადაც, ყველა მოქალაქე კანონის წინაშე თანასწორია. გარდა ამისა, ის ხაზს უსვამს, რომ ორივე სქესის მოქალაქეებს შორის თანასწორობა პოლიტიკურ, ასევე სამოქალაქო, ეკონომიკურ და ოჯახურ უფლებებთან მიმართებით თანაბარია.¹⁹ 1921 წლის კონსტიტუციის თანასწორობის პრინციპის სულისკვეთება გამოვლენილია თანამედროვე საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში.²⁰

2017 წლის კონსტიტუციურმა ცვლილებებმა დაანერგა უფრო მაღალი სტანდარტი თანასწორობის გარანტიების უზრუნველსაყოფად, რომელიც მოიცავს კონკრეტული ფუნდამენტური უფლებების დაცვასა და კონსტიტუციური ორგანოების დამოუკიდებლობას. კონსტიტუციურ ცვლილებებში დაემატა არსებითი თანასწორობის ნორმა, რომელიც ხელშესახებად აცალიბებს სახელმწიფოს ვალდებულებას, უზრუნველყოს არსებითი თანასწორობა და აღმოფხვრას გენდერული უთანასწორობა.²¹ გარდა ამისა, სახელმწიფოს ევალება განახორციელოს სპეციალური ზომები მამაკაცებსა და ქალებს შორის არსებითი თანასწორობის უზრუნველსაყოფად და გენდერული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად.²²

კანონის წინაშე თანასწორობის კონსტიტუციური პრინციპი გულისხმობს ყველა იმ პირის უფლებების თანაბარ აღიარებასა და დაცვას, რომლებიც იმყოფებიან ერთსა და იმავე პირობებში და აქვთ იგივე დამოკიდებულება კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით.²³

¹⁹ მუხლი 16, მუხლი 36, საქართველოს კონსტიტუცია. 21 თებერვალი, 1921 <<https://matsne.gov.ge/en/document/view/4801430?publication=0>> [11.04.2024].

²⁰ პრეამბულა, საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. პარლამენტის უწყებანი, 31-33, 24.08.1995 <<https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>> [11.04.2024].

²¹ მუხლი 11, განმარტებითი ბარათი საქართველოს კონსტიტუციური კანონის პროექტზე „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილების შეტანის შესახებ“. 2017 <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/149115>> [07.04.2024].

²² მუხლი 11, პუნქტი 3, საქართველოს კონსტიტუცია. 24 აგვისტო, 1995. პარლამენტის უწყებანი, 31-33, 24.08.1995 <<https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=36>> [07.04.2024].

²³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N1/2/213,243 „საქართველოს მოქალაქეები – უტა ლიპარტია, გიორგი ხმელიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2005 წლის 16 თებერვალი.

საქართველოს კონსტიტუცია აძლიერებს თანასწორობის ზოგად ნორმა-პრინციპს და კრძალავს დისკრიმინაციულ მოპყრობას. საკონსტიტუციო სა-სამართლომ განმარტა, რომ კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი „არ გულისხმობს, ბუნებისა და შესაძლებლობების განურჩევლად, ყველა ადამიანის ერთსა და იმავე პირობებში მოქცევას. მისგან მომდინარეობს მხოლოდ ისეთი საკანონმდებლო სივრცის შექმნის ვალდებულება, რომე-ლიც ყოველი კონკრეტული ურთიერთობისათვის არსებითად თანასწორობა შეუქმნის თანასწორ შესაძლებლობებს, ხოლო უთანასწორობებს პირიქით.“²⁴

კანონის წინაშე თანასწორობის უფლებას აქვს მიზანი, უზრუნველყოს ინდი-ვიდებისთვის თანაბარი შესაძლებლობები, მათი უნარების თანაბარი რეა-ლიზება და საჯარო სიკეთეებზე თანაბარი წვდომა. თუმცა, ადამიანის პო-ტენციალის რეალიზებაზე გავლენას ახდენს მრავალი სოციალური ასპექტი, რომლიც სცილდება სამართლებრივ გარემოს. კანონის თანაბარი მოპყრო-ბა სხვადასხვა სფეროში ზოგ შემთხვევაში ვერ უზრუნველყოფს ადამიანის პოტენციალის თანაბარ რეალიზებას. სამართალი მოქმედებს საზოგადოე-ბის სპეციფიკურ თავისებურებებში, რაც გულისხმობს, რომ სრულად თანა-ბარი სამართლებრივი რეგულაციების პირობებში ადამიანებს შეიძლება არ ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობები სხვებთან შედარებით ხელოვნური ბარიერების გამო.²⁵

კონსტიტუციით განსაზღვრული თანასწორობის კონცეფცია კიდევ უფრო კონკრეტულია და განმარტავს, რომ მამაკაცებსა და ქალებს შორის თანა-სწორობა უნდა იყოს რეალური, არსებითი, რაც ორივე სქესს მისცემს შე-საძლებლობას, სრულად განახორციელონ თავიანთი პოტენციალი. თუმცა, ისტორიულად ქალებს უფრო ნაკლები შესაძლებლობა ჰქონდათ, რეალი-ზებულიყვნენ მამაკაცებთან თანაბრად. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამო-წვევა ამ მხრივ სწორედ ქალებისთვის ეკონომიკური შესაძლებლობების ხელმისაწვდომობის ნაკლებობა იყო.²⁶

საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტში გამყარებული სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება ხაზს უსვამს სამართლებრივი სი-ვრცის მიღმა არსებულ სოციალურ-პოლიტიკურ უთანასწორობას და ხელს უწყობს შესაძლებლობების თანაბარ რეალიზებას. ზოგადად, ქალებსა და მამაკაცებს აქვთ ერთნაირი უნარები წარმატების მისაღწევად. თუმცა, აღ-ნიშნულის მიუხედავად, სქესთა შორის რეალური თანასწორობის, არსე-ბული ერთნაირი უნარების თანაბრად რეალიზების უზრუნველყოფა არა

²⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N3/3/1526 „ა(ა)იპ მოქალა-ქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „ახალი პოლიტიკური ცენტრი“, ჰერმან საბო, ზურაბ გირჩი ჯაფარიძე და ანა ჩიქოვანი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2020 წლის 25 სექტემბერი. პარაგრაფი 20.

²⁵ ibid, პარაგრაფი 24.

²⁶ ibid, პარაგრაფი 25.

მხოლოდ საქართველოში, არამედ მსოფლიოს, მათ შორის, განვითარებული დემოკრატიის ქვეყნებშიც კი მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს.²⁷

ფაქტობრივად, თანასწორობის მიღწევა ვერ იქნება გარანტირებული ქალების ეკონომიკური შესაძლებლობების გაძლიერების გარეშე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქართველოს კონსტიტუცია ხაზს უსვამს არსებითი თანასწორობის მიღწევის მიზანს. სწორედ ამიტომ, ქალების ეკონომიკური გაძლიერება პირდაპირ კავშირშია თანასწორობის პრინციპთან.

სწორედ საქართველოს კონსტიტუციიდან გამომდინარე, მამაკაცებსა და ქალებს შორის არსებითი თანასწორობის იდეა ასახულია ეროვნულ კანონმდებლობაში, მათ შორის, 2010 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონში „გენდერული თანასწორობის შესახებ“, რომლის მიზანია დისკრიმინაციის პრევენცია საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერ ასპექტში, რათა შეიქმნას სათანადო პირობები მამაკაცებისა და ქალების თანასწორი უფლებების, თავისუფლებებისა და შესაძლებლობების რეალიზებისთვის.²⁸

გარდა ამისა, 2014 წლის მაისში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“, რომელიც სხვა საფუძვლებთან ერთად, კრძალავს დისკრიმინაციას, მათ შორის სქესის საფუძველზე. კანონით ასევე პირდაპირ აიკრძალა დისკრიმინაციული ქმედებების ნებისმიერი მხარდაჭერა ან წახალისება.²⁹

IV. პოლიტიკის დოკუმენტები ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისთვის

თანასწორობის, როგორც უმთავრესი პრინციპის შესახებ, მიღებულმა კანონმდებლობებმა, საფუძველი მოუმზადა ახალი პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებასა და მიღებას. მაგალითისთვის, 2022 წლის დეკემბერში საქართველოს პარლამენტმა მიიღო გენდერული თანასწორობის ახალი სახელმწიფო კონცეფცია.³⁰ იგი ეფუძნება საქართველოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო ადამიანის უფლებათა ინსტრუმენტებით გარანტირებულ არსებითი თანასწორობის პრინციპს და მიზნად ისახავს ამ პრინციპის განხორციელებას საქართველოს კანონმდებლობის, სახელმწიფო პოლიტიკის, პრაქტიკისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. კონცეფციის მიზნებისთვის, გენდერული თანასწორობა ნიშნავს მამაკაცებისა და

²⁷ *ibid.*

²⁸ მუხლი 2, საქართველოს კანონი „გენდერული თანასწორობის შესახებ“. 26 მარტი, 2010. პარლამენტის უწყებანი, სსმ, 18, 12.04.2010 <<https://matsne.gov.ge/en/document/view/91624?publication=9>> [14.04.2024].

²⁹ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, ‘Sixth Periodic Report Submitted by Georgia under Article 18 of the Convention’ (2018) UN Doc CEDAW/C/GEO/6. პარაგრაფი 38.

³⁰ Committee on the Elimination of Discrimination against Women, ‘Replies of Georgia to the List of Issues and Questions in Relation to Its Sixth Periodic Report’ (2023) UN Doc CEDAW/C/GEO/RQ/6. პარაგრაფი 16.

ქალების თანასწორ უფლებებს, მოვალეობებს, პასუხისმგებლობასა და თანაბარ მონაწილეობას პირადი და საჯარო ცხოვრების ყველა სფეროში.³¹

სახელმწიფო კონცეფცია განამტკიცებს ეკონომიკური გაძლიერებისა და შრომითი უფლებების დაცვის გარანტიებს. ის ასევე ხაზს უსვამს ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების გადამწყვეტ როლს გენდერული თანასწორობისა და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მიღწევაში. ასევე დოკუმენტი მიზნად ისახავს არსებითი გენდერული თანასწორობის მიღწევას ეკონომიკურ სფეროში, რაც ასევე გულისხმობს სპეციალური ზომების მიღებას ეკონომიკურ რესურსებზე, მათ შორის, ფინანსურ რესურსებზე, უძრავ ქონებაზე, მემკვიდრეობაზე, ქონების რეგისტრაციასა და საკუთრების უფლებებზე თანასწორი ხელმისაწვდომობის გასაზრდელად.³²

კონცეფცია აღიარებს, რომ სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური სტატუსის მქონე ქალებს აქვთ განსხვავებული საჭიროებები ეკონომიკური გაძლიერების თვალსაზრისით. სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს გენდერული სეპარაციის მქონე სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების არსებობას, რომლებიც განსხვავდება სხვადასხვა რეგიონსა და მუნიციპალიტეტში.³³

2023 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების კონცეფცია. ეს კონცეფცია არის რეგიონში პირველი ყოვლისმომცველი დოკუმენტი, რომელიც განიხილავს სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით გრძელვადიან პერსპექტივაში და საჭირო აუცილებელ ნაბიჯებს. ეს ყოველივე კი ინსპირირებულია იმ გამოწვევებით და ბარიერებით, რომლებსაც, შესაძლოა, ქალები ხვდებოდნენ საქართველოში, როგორც არის „უთანასწორობა რესურსების ხელმისაწვდომობის კუთხით, ბარიერები აუნაზღაურებელი და ზრუნვის შრომის აღიარების, შემცირებისა და განაწილების მიმართულებით, სოციალური პოლიტიკის დახვეწის საჭიროება, პროფესიებთან დაკავშირებული სტერეოტიპული განწყობები, გენდერული სახელფასო სხვაობა, მათ შორის, სტრუქტურული დისკრიმინაციის შედეგად, და ამ სხვაობით გამოწვეული ცალკეული ფინანსური უთანასწორობები, აგრეთვე სხვა სტრუქტურული ბარიერები. არსებული ბარიერები განსაკუთრებით აისახება ეკონომიკაში ნაკლებად წარმოდგენილი ქალების სოციალურ-ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე. ამის შედეგად ქალებს არ აქვთ თანაბარი შესაძლებლობა, სრულფასოვნად ჩაერთონ ეკონომიკურ საქმიანობაში.“³⁴

³¹ მუხლი 1, საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს გენდერული თანასწორობის სახელმწიფო კონცეფციის დამტკიცების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5664358?publication=0>> [19.04.2024].

³² ibid.

³³ ibid, მუხლი 5.

³⁴ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „ქალთა ეკონომიკური გაძლიერების სახელმწიფო კონცეფციის დამტკიცების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5755428?publication=0>> [19.04.2024].

2022 წელს საქართველოს მთავრობამ მოიწონა, ხოლო 2023 წელს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის რიგით მეორე ეროვნული სტრატეგია 2022-2030 წლებისთვის. სტრატეგია მიუთითებს მიღწეულ პროგრესზე გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფის, ქალთა უფლებების დაცვისა და ოჯახური ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის მიმართულებით, ასევე, სამართლებრივი ჩარჩოს, რეაგირების მექანიზმების გაუმჯობესებისა და დაცვისა და რეაბილიტაციის სერვისების შექმნის გზით. ამასთანავე, სტრატეგია ხაზს უსვამს ეფექტური ზომების გატარების აუცილებლობას როგორც ცენტრალურ, ასევე ადგილობრივ დონეზე. გარდა ამისა, ის მხარს უჭერს ქალთა ეკონომიკურ გაძლიერებასა და მათი აქტიური მონაწილეობის წახალისებას.³⁵

სწორედ სტრატეგიის მიზანია გენდერული თანასწორობის პრინციპის გაძლიერება ცხოვრების ყველა სფეროში, სამართლებრივი გარანტიების მიხედვით თანასწორობის უზრუნველსაყოფად და ამავე პრინციპის ფაქტობრივი რეალიზაციის ხელშესაწყობად. თანაბარი შესაძლებლობებისა და ფაქტობრივი თანასწორობის უზრუნველსაყოფად სისტემური და ინსტიტუციური მექანიზმების გაუმჯობესება და ქალებისა და გოგონების გაძლიერება, რაც მათ შორის მიიღწევა ქალების ეკონომიკური გაძლიერებითა და თანასწორი გარემოს განმტკიცების გზით.³⁶

სტრატეგიის მიზნების განხორციელებისთვის 2023 წლის 28 დეკემბერს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა ადამიანის უფლებათა სამოქმედო გეგმა.³⁷ სამოქმედო გეგმა განსაზღვრავს სხვადასხვა აქტივობებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ქალების ეკონომიკური გაძლიერების უზრუნველყოფას. ძირითადი აქტივობები მოიცავს ქალების მონაწილეობის გაზრდას სახელმწიფო დასაქმების ხელშეწყობის პროგრამებსა და აქტიურ შრომის ბაზრის პოლიტიკაში, კერძო სექტორში ქალი მენარმეებისთვის ქსელური შესაძლებლობების მხარდაჭერას საინფორმაციო შეხვედრების მეშვეობით, ქალი მენეჯერებისთვის ახალ საერთაშორისო ბაზრებზე წვდომის მხარდაჭერას, ქალების მენარმეობის ხელშეწყობას პროექტების მართვის უნარების სწავლებით, გოგონებისთვის ტექნოლოგიური მენარმეობის კვირეულის ორგანიზებას, ქალ ინოვаторთათვის მენტორინგის პროგრამის განხორციელებას და ქალების ეკონომიკური გაძლიერების ხელშეწყობის მიზნით

³⁵ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის (2022–2030 წლებისთვის) დამტკიცების შესახებ“ 26 <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5757268?publication=0>> [16.04.2024].

³⁶ ibid, 26–27.

³⁷ საქართველოს მთავრობის 2023 წლის 28 დეკემბრის დადგენილება N528 „საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის 2024–2026 წლების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/6053557?publication=0>> [18.04.2024].

ქალ ინოვატორთა ფორუმის მასპინძლობას.³⁸ ეს აქტივობები კი ერთობლივად ხელს შეუწყობს ქალების მონაწილეობასა და წინსვლას ეკონომიკურ საქმიანობაში.

V. სამეწარმეო საქმიანობაზე ხელმისაწვდომობა

მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, ქალების შრომის ბაზრიდან გარიყვა და დაბალი ეკონომიკური აქტივობა საქართველოში ყოველწლიურად მთლიანი შიდა პროდუქტის 11%-ის დაკარგვას იწვევს. აღნიშნული სტატისტიკა მიუთითებს, რომ ქალების ეკონომიკური გაძლიერებით სარგებელი მთლიანად საზოგადოებასაც ექნება.³⁹

საქართველო ცდილობს მიჰყვეს გენდერული თანასწორობისა და ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით მსოფლიოში არსებულ საუკეთესო პრაქტიკას. ამ მიმართულებით კი ერთ-ერთი ლიდერი არის კანადა.⁴⁰ კანადის მცირე ბიზნესის სამინისტროს მიხედვით, ქალთა მეწარმეობის გაზრდამ შეიძლება მილიარდები დაუმატოს ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტს. თუმცა გენდერული სტერეოტიპები და სხვა ბარიერები კვლავ ხელს უშლის ბევრ ქალს ბიზნეს-მიზნების მიღწევაში. კანადაში მცირე და საშუალო ბიზნესის მხოლოდ 16.8%-ია ქალების საკუთრებაში, რაც დიდ დაკარგულ შესაძლებლობას წარმოადგენს.

ქალების დასაქმება და ფინანსური დამოუკიდებლობა არა მხოლოდ გავლენას ახდენს მათ როლზე ოჯახში და საოჯახო საქმიანობის განაწილებაზე, არამედ მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქვეყნის ეკონომიკური ძალის შექმნაში, სიღარიბის დაძლევისა და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში.⁴¹

კანადის მთავრობა ხელს უწყობს ქალების ეკონომიკურ გაძლიერებას ქალების მეწარმეობის სტრატეგიის (WES) მეშვეობით, რაც წარმოადგენს პირველ ინიციატივას, რომლის ფარგლებშიც თითქმის 7 მილიარდი დოლარის ინვესტიციები და ვალდებულებების ინტეგრირება განხორციელდა. WES მიზნად ისახავს ქალების საკუთრებაში არსებული ბიზნესებისათვის

³⁸ საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის 2024 – 2026 წლების სამოქმედო გეგმა 2024-2026 <<https://myrights.gov.ge/ka/documents/action%20plans/>> [18.04.2024].

³⁹ ავტორთა კოლექტივი, ქალების გაძლიერების ათწლეული 2012-2022 წლების ძირითადი მიღწევები და გამოწვევები (საქართველოს პარლამენტის კვლევითი ცენტრი 2023) 105 <<http://genderequality.ge/ge/libraries>> [13.04.2024].

⁴⁰ Rechie Valdez, Minister of Small Business of Canada, 'Statement of the Minister of Small Business of Canada' <<https://ised-isde.canada.ca/site/women-entrepreneurship-strategy/en>> [26.04.2024].

⁴¹ ავტორთა კოლექტივი, *supra* სქოლიო 39, 106.

ფინანსებზე, ქსელებსა და საჭირო ექსპერტიზაზე წვდომის გაზრდას, რათა მათ შეძლონ ბიზნესის დაწყება, მასშტაბირება და ახალ ბაზრებზე გასვლა.⁴²

ქალების მეწარმეობის სტრატეგია მოიცავს რამდენიმე ფედერალური დეპარტამენტის, სახელმწიფო კორპორაციებისა და სააგენტოების პროგრამებსა და სერვისებს, რომლებიც ქალ მეწარმეებს უჭერენ მხარს. 2021-2022 წლებში WES-ის ინიციატივებმა თითქმის 9,000 ხელმისაწვდომი სესხი გასცა ქალი მეწარმეებისთვის. 22,000-ზე მეტმა ქალმა მიიღო მონაწილეობა სწავლისა და ქსელური შეხვედრების ღონისძიებებში ქალთა მეწარმეობის ცოდნის ცენტრის მეშვეობით და WES-ის ეკოსისტემის ფონდი 10,000-ზე მეტ ქალს დაეხმარა ბიზნესის დაწყებას ან გაფართოებაში.⁴³

შვედეთმა დაწერა გენდერული თანასწორობისა და ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მნიშვნელოვანი მიდგომა. თუმცა, შვედეთშიც კი ქალები კვლავ ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი სამეწარმეო საქმიანობაში. საკუთრება არათანაბრად არის განაწილებული მამაკაცებსა და ქალებს შორის. ეს, ხელფასების განსხვავებებთან ერთად, იმას ნიშნავს, რომ მამაკაცებსა და ქალებს აქვთ განსხვავებული პირადი ფინანსები და, შესაბამისად, განსხვავებული გავლენა საკუთარი ცხოვრების არჩევანზე. ამ კუთხით, შვედეთის მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ცნობიერების ამაღლებას, რათა გაიზარდოს ქალების ჩართულობა მეწარმეობაში.⁴⁴ შვედეთის ეკონომიკური და რეგიონული ზრდის სააგენტოს – Tillväxtverket, ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა შვედეთის ეკონომიკისა და კონკურენტუნარიანობის გაძლიერება. ამ კონტექსტში, მთავრობა აქტიურად აუმჯობესებს პირობებს ქალებისთვის, რათა მათ შეძლონ ბიზნესის მართვა და განვითარება.⁴⁵

ქალების, როგორც მეწარმეების, პოზიციის გასაძლიერებლად და, ამავდროულად, შვედურ კომპანიებში ინვესტიციების ზრდის ხელშეწყობისთვის, მთავრობა ახორციელებს ინიციატივებს, რომლებიც ხელს შეუწყობს ბიზნესში ქალებისთვის უკეთესი პირობების შექმნას. ეს ძალისხმევა მიზნად ისახავს ცნობიერების, ინტერესისა და კომპეტენციის გაზრდას ქალებში მეწარმეობის, ინვესტიციებისა და კომპანიების საკუთრების კუთხით.⁴⁶

მეწარმეობის ხელშეწყობის პოლიტიკის ფარგლებში, ქალ მეწარმეთა მხარდაჭერა და მათი ეკონომიკური გაძლიერება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულებაა საქართველოში.⁴⁷

⁴² Government of Canada, 'Women Entrepreneurship Strategy: Progress Report 2022' <<https://ised-isde.canada.ca/site/women-entrepreneurship-strategy/en>> [26.04.2024].

⁴³ ავტორთა კოლექტივი, supra სქოლიო 39, 106.

⁴⁴ Regeringen, 'Uppdrag om kvinnors företagande och ägande' <<https://www.regeringen.se/contentassets/d1990cc2aeb5455f92b9f782173845b6/uppdag-om-kvinnors-foretagande-och-agaande.pdf>> [25.04.2024].

⁴⁵ ibid.

⁴⁶ ibid.

⁴⁷ ავტორთა კოლექტივი, supra სქოლიო 39, 108.

ქალთა მეწარმეობა გახდა შვიდი პრიორიტეტული მიმართულებიდან ერთ-ერთი „საქართველოს მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარების 2021-2025 წლების სტრატეგიის“ მიხედვით. უნდა აღინიშნოს, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ 2016-2020 წლების სტრატეგიაში ეს საკითხი აღნიშნული იყო, ახალ სტრატეგიაში გადაწყდა, ქალთა მეწარმეობის ხელშეწყობა გამოყოფილიყო, როგორც ცალკე პრიორიტეტი, შესაბამისი მიზნებითა და ამოცანებით.⁴⁸

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ეგიდის ქვეშ მოქმედი სააგენტო „აწარმოე საქართველოში“ 2015 წლიდან ახორციელებს მიკრო და მცირე ბიზნესის მხარდაჭერის პროგრამას, რომელიც სთავაზობს მიკრო გრანტებს 30,000 ლარამდე მცირე ბიზნესების ზრდის ხელშეწყობის, თანამედროვე მეწარმეობის კულტურის განვითარებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის მიზნით. 2020 წლიდან პროგრამის ფარგლებში ქალები ბიზნეს-იდეების შეფასების ეტაპზე, დამატებით ქულას იღებენ. აღსანიშნავია, რომ 2022-2023 წლებში ბენეფიციარ ქალთა წილმა უკვე გადააჭარბა 50%-ს.⁴⁹

2022-2023 წლებში, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შემავალმა სსიპ „საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტომ“ განახორციელა რამდენიმე ინიციატივა, რომელიც მიზნად ისახავდა ქალებისთვის შესაძლებლობების ხელშეწყობასა და განვითარებას. სააგენტომ განახორციელა სხვადასხვა აქტივობა, მათ შორის, ტრენინგების, სემინარებისა და უნარების განვითარების პროგრამების ორგანიზება, ფინანსებსა და რესურსებზე ხელმისაწვდომობის წახალისება და მენტორინგის შესაძლებლობების შექმნა, რაც მიზნად ისახავდა ქალთა გაძლიერებას და მათ შთაგონებას, რომ განაგრძონ კარიერა ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების სფეროში.⁵⁰

გრანტის განაცხადის შეფასების ერთ-ერთი კრიტერიუმი არის ქალთა მონაწილეობა სტარტაპებში. იმ სტარტაპებს, სადაც ქალთა უმრავლესობა მონაწილეობს, ეძლევათ დამატებით 2 ქულა. ეს წესი მიზნად ისახავს ქალების ჩართულობის წახალისებას სამეწარმეო საქმიანობაში.⁵¹

რეგიონულ დონეზე, ქალთა ეკონომიკური გაძლიერება გადამწყვეტია გენდერული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად და დაბერებულ სოფლის

⁴⁸ ibid, 106.

⁴⁹ ibid.

⁵⁰ მაგალითად, „ქალების მეწარმეობის ხელშეწყობა – კრეატიულობა, როგორ შევქმნათ ინოვაციური პროდუქტი“; „ქალები ტექნოლოგიაში“; „Ms. Tech – UI/UX დიზაინი გოგონებისთვის“; „Wix Development კურსი გოგონებისთვის“; „ტრენინგი ქალი მეწარმეებისთვის“; „Tech Bootcamp for High School Girls“ და „Technovation Girls Sakartvelo 2023“. სულ 386-ზე მეტმა ქალმა ისარგებლა ღონისძიებებით.

⁵¹ ავტორთა კოლექტივი, supra სქოლიო 39, 110.

დასახლებებში მოსახლეობის კლების დასაძლევად. სტატისტიკა ნათლად მიუთითებს სოფლის მოსახლეობის მკვეთრ შემცირებაზე, რომელიც 2012 წლიდან კიდევ 8%-ით შემცირდა.⁵²

რეგიონებში მცხოვრები ქალები და გოგონები უფრო მეტად განიცდიან გენდერულ უთანასწორობას ადგილობრივი კულტურის, წარმოდგენებისა და სტერეოტიპების, ასევე ეკონომიკურ და სოციალურ სერვისებზე შედარებით დაბალი ხელმისაწვდომობის გამო. ეს კიდევ უფრო ზრდის ქალებისა და გოგონების სიღარიბისა და ეკონომიკური უთანასწორობის რისკებს. სოფლად მცხოვრები გოგონებისა და ქალების ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესება ასევე მოხსენიებულია საქართველოსთვის საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში მომზადებულ რეკომენდაციებში.⁵³

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ერთ-ერთი მიზანია ქალთა მეწარმეობის უნარების გაძლიერება და სხვადასხვა ქალთა ჯგუფების მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა. სამინისტროს სისტემაში შემავალმა სოფლის განვითარების სააგენტომ დაამტკიცა „გენდერული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2022-2024 წლებისთვის“.⁵⁴

აღსანიშნავია, რომ 2021-2027 წლების სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგია ითვალისწინებს ეკონომიკური შესაძლებლობების დივერსიფიკაციას/განვითარებას სოფლის რეგიონებში, სოციალური პირობებისა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას მდგრადი განვითარების პრინციპებზე დაყრდნობით.⁵⁵

2022 წელს სააგენტომ განახორციელა „ქალთა საპილოტე პროგრამა“ საქართველოს ორ მუნიციპალიტეტში – ლაგოდეხსა და მარნეულში. პროგრამის მიზანი იყო მუნიციპალიტეტებში ეკონომიკურად არააქტიური ქალების ინტეგრირება საზოგადოებაში, მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებით და ქალთა ჩართულობის წახალისებით სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობებში.⁵⁶

⁵² ibid, 113.

⁵³ ibid.

⁵⁴ ibid.

⁵⁵ ibid.

⁵⁶ იქვე, შენიშვნა: აღნიშნული პროგრამის ბიუჯეტი 300 000 აშშ დოლარია: გაეროს ქალთა ორგანიზაციის წილი – 240 000 აშშ დოლარი, სააგენტოს წილი – 60 000 აშშ დოლარი.

VI. ქალები შრომით ბაზარზე

თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა სამართლიან ანაზღაურებაზე, დისკრიმინაციისგან დაცვა და დასაქმების შესაძლებლობები ქალების ეკონომიკური გაძლიერების ერთ-ერთი მთავარი ასპექტებია.

შვედეთს მნიშვნელოვანი გამოცდილება აქვს სამუშაო ადგილზე გენდერული თანასწორობის დაცვის მხრივ. კანონმდებლობა კრძალავს დისკრიმინაციას გენდერის საფუძველზე და მიზნად ისახავს გამოავლინოს, აღმოფხვრას და აღკვეთოს გაუმართლებელი სახელფასო სხვაობები და სამუშაო პირობები ქალებსა და მამაკაცებს შორის. დამსაქმებელი ვალდებულია ყოველწლიურად გამოიკვლიოს დასაქმებულთა ანაზღაურება და სამუშაო პირობები, ასევე სახელფასო განსხვავებები ქალებსა და მამაკაცებს შორის, რომლებიც ასრულებენ თანაბარ ან თანაბარი ღირებულების სამუშაოს.⁵⁷

შვედეთის გენდერული თანასწორობის პოლიტიკა⁵⁸ ექვს პრიორიტეტულ მიმართულებას შორის განსაზღვრავს გენდერული თანასწორობის მიღწევას ეკონომიკურ სფეროში. ამ კუთხით, მიღებულია სპეციალიზებული პოლიტიკის დოკუმენტები, რათა პრაქტიკაში უზრუნველყოფილი იქნეს თანაბარი შესაძლებლობები და პირობები ანაზღაურებადი შრომისთვის.⁵⁹

შრომის ბაზარზე გენდერული დისკრიმინაციისა და ბარიერების აღმოსაფხვრელად, საქართველომ ვალდებულება აიღო გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების ფარგლებში.⁶⁰ მიზანი 10, რომელიც ეხება უთანასწორობის შემცირებას, მოუწოდებს სახელმწიფოს „უზრუნველყონ თანაბარი შესაძლებლობები და შეამცირონ უთანასწორობა სამუშაო შედეგებში, მათ შორის დისკრიმინაციული კანონების, პოლიტიკის ან პრაქტიკის აღმოფხვრით და შესაბამისი კანონების, პოლიტიკის ან ღონისძიებების ხელშეწყობით ამ მხრივ.“⁶¹

2020 წელს საქართველოს შრომის კოდექსში განხორციელებულმა ცვლილებებმა უზრუნველყო კოდექსის სრული შესაბამისობა ევროკავშირისა და საერთაშორისო შრომის ორგანიზაციის სტანდარტებთან. აღსანიშნავია, რომ ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივა განსაზღვრავს თანაბარი ანაზღაურების პრინციპს თანაბარი შრომისთვის ან თანაბარი ღირებულების შრომისთვის და კრძალავს დისკრიმინაციას სხვადასხვა კრიტერიუმის

⁵⁷ Act on Equality between Women and Men (The Equal Opportunities Act) (SFS 1991:433) Section 10 <<https://www.wcwonline.org/pdf/lawcompilation/Sweden-genderequality.pdf>> [25.04.2024].

⁵⁸ Government Office of Sweden, Ministry of Employment, 'Gender Equality Policy in Sweden, A Government for Gender Equality' <<https://government.se/contentassets/efcc5a15ef154522a872d8e46ad69148/genderequality-policy-in-sweden-240229.pdf>> [25.04.2024].

⁵⁹ *ibid.*

⁶⁰ ავტორთა კოლექტივი, *supra* სქოლიო 39, 4.

⁶¹ *ibid.*, 115.

საფუძველზე ანაზღაურების დადგენისას. აღნიშნული ვალდებულება საქართველომ აიღო ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში.⁶²

ამ ვალდებულების შესრულების პასუხად, საქართველოს შრომის კოდექსში შეტანილმა ცვლილებებმა დანერგა „ანაზღაურების“ კონცეფცია და თანაბარი ანაზღაურების პრინციპი თანაბარი შრომისთვის. კერძოდ, კოდექსმა დაადგინა ქალ და მამაკაც თანამშრომლებს შორის თანაბარი ანაზღაურება იმავე სამუშაოს შესრულებისთვის, რაც გენდერული ხელფასების სხვაობის შემცირების პროცესში მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია.⁶³

2021 წლის სექტემბერში საქართველო შეუერთდა „თანაბარი ანაზღაურების საერთაშორისო კოალიციას“ (EPIC), რომლის მიზანია გლობალურად შეამციროს სახელფასო განსხვავებები და უზრუნველყოს ქალებისა და მამაკაცებისთვის თანაბარი ანაზღაურება თანაბარი ღირებულების სამუშაოს შესრულებისთვის. ამ მიზნის მისაღწევად, კოალიცია მხარს უჭერს სახელმწიფოებს შესაძლებლობების გაძლიერებაში, კანონმდებლობის გაუმჯობესებასა და მისი აღსრულების მონიტორინგში.⁶⁴

გარდა ამისა, შრომის კოდექსში განხორციელებულმა ცვლილებებმა გაზარდა მშობლის შვებულების სტანდარტები, რაც ითვალისწინებს დასაქმებულის ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო ანაზღაურებადი შვებულების დღეების ზრდას 183 კალენდარული დღით ან 200 კალენდარული დღით, გართულებული მშობიარობის ან ტყუპების შემთხვევაში. ასევე, შემუშავდა ბავშვის მოვლის შვებულება, რომელიც შეიძლება იქნეს გამოყენებული სრულად ან ნაწილობრივ 604 კალენდარული დღის ოდენობით, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში – 587 კალენდარული დღის ოდენობით.⁶⁵ ეს პერიოდი შეიძლება განაწილდეს ორსულობისა და მშობიარობის შემდგომ პერიოდებზე. კოდექსში, ასევე, გათვალისწინებულია დამატებითი შვებულება ბავშვის მოვლის გამო, კერძოდ, თანამშრომელს შეუძლია, თავისი თხოვნის საფუძველზე, მთლიანად ან ნაწილ-ნაწილ, მაგრამ არანაკლებ წელიწადში 2 კვირისა, აიღოს ბავშვის მოვლის გამო დამატებითი შვებულება ანაზღაურების გარეშე 12 კვირის ოდენობით, სანამ ბავშვს შეუსრულდება 5 წელი.⁶⁶

საქართველოს შრომის კანონმდებლობა ასევე ითვალისწინებს ახალ დებულებას, რომელიც არეგულირებს, რომ მეძუძურ ქალს და, ასევე, ქალს,

⁶² ibid.

⁶³ ibid, 116.

⁶⁴ ibid.

⁶⁵ მუხლი 37, პუნქტი 3, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“. 17 დეკემბერი, 2010. პარლამენტის უწყებანი, სსმ, 75, 27.12.2010 <<https://www.matsne.gov.ge/document/view/1155567?publication=21>> [15.04.2024].

⁶⁶ ibid, მუხლი 40, პუნქტი 1.

რომელიც 1 წლამდე ბავშვს კვებას, თავისი მოთხოვნის საფუძველზე ეძლევა დამატებითი შესვენება ბავშვის კვებისთვის სამუშაო დღის განმავლობაში არანაკლებ 1 საათისა, რომელიც სამუშაო დროში ითვლება და ანაზღაურდება.⁶⁷ ამასთანავე, კანონმდებლობა კრძალავს ორსული, ახალნამშობიარები ან მეძუძური ქალის დასაქმებას ღამის სამუშაოზე.⁶⁸ დამსაქმებელმა მათთვის უნდა უზრუნველყოს შესაბამისი სამუშაო პირობები, მათ შორის, უნდა შეეძლოთ გონივრული მისადაგების ფარგლებში მოითხოვონ თავისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაბამისი სამუშაოს შესრულება,⁶⁹ აგრეთვე დასაქმების ხელშეკრულების პირობების შესრულებისგან გათავისუფლება, რაც არ უნდა ჩაითვალოს სამუშაოზე დროებითი შრომისუნარობის ვადაში.⁷⁰

რაც შეეხება საჯარო სამსახურში დასაქმებულ პირთათვის არსებულ სამართლებრივ ბაზისს, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის თანახმად, ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულებიდან ანაზღაურებადი 183 კალენდარული დღე, ხოლო მშობიარობის გართულების ან ტყუპის შობის შემთხვევაში – 200 კალენდარული დღე.⁷¹

ამასთან, კანონმდებლობა ადგენს, რომ ორსული, ახალნამშობიარები ან მეძუძური ქალი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი ან მისი კანონიერი წარმომადგენელი ან მხარდამცერი ანდა მოხელე, რომელსაც ჰყავს 3 წლამდე ბავშვი, ზეგანაკვეთურ სამუშაოზე შეიძლება დასაქმდეს მხოლოდ მისი წერილობითი თანხმობით.⁷² თანამშრომლებს აქვთ უფლება მოითხოვონ ნახევარ განაკვეთზე მუშაობა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო, ან 1 წლამდე ასაკის ბავშვის აღზრდისთვის და ორსულობის პერიოდში.⁷³

აღსანიშნავია, რომ 2023 წლის პირველი იანვრიდან, „ორსულობისა და მშობიარობის გამო ანაზღაურებადი შვებულებისა და ბავშვის მოვლის გამო ანაზღაურებადი შვებულების, აგრეთვე ახალშობილის შვილად აყვანის გამო ანაზღაურებადი შვებულების პერიოდზე გასაცემი ფულადი დახმარების ოდენობა განისაზღვროს ჯამურად არაუმეტეს 2000 ლარით.“⁷⁴

⁶⁷ ibid, მუხლი 24, პუნქტი 6.

⁶⁸ ibid, მუხლი 28, პუნქტი 3.

⁶⁹ ibid, მუხლი 20, პუნქტი 6.

⁷⁰ ibid, მუხლი 20, პუნქტი 7.

⁷¹ ავტორთა კოლექტივი, supra სქოლიო 39, 117.

⁷² მუხლი 61, პუნქტი 11 საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“.

⁷³ მუხლი 5, საქართველოს მთავრობის დადგენილება „საჯარო სამსახურში ნახევარ განაკვეთზე მუშაობის, ღამის საათებში, დასვენებისა და უქმე დღეებში, ჯანმრთელობისათვის რისკის შემცველ სამუშაო პირობებში საქმიანობის წესის დამტკიცების თაობაზე“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3646097?publication=0#DOCUMENT:1;>> [21.04.2024].

⁷⁴ მუხლი 1, საქართველოს მთავრობის დადგენილება „ორსულობისა და მშობიარობის გამო ანაზღაურებადი შვებულებისა და ბავშვის მოვლის გამო ანაზღაურებადი შვებულების, აგრეთვე ახალშობილის

VII. აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომა

ქალებს აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომის არათანაბარი ტვირთი აწევთ, რაც ნეგატიურ სოციალურ და ეკონომიკურ შედეგებს იწვევს ქალებისთვის მაშინ, როდესაც აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომა მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ქვეყნის ეკონომიკურ და სოციალურ კეთილდღეობას. თუმცა, ასეთი სამუშაო უმეტესად უხილავი რჩება. მსოფლიოში არ არსებობს ქვეყანა, სადაც მამაკაცები და ქალები თანაბრად ინაწილებენ აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომას.⁷⁵

აუნაზღაურებელი საშინაო შრომა არის ქალების დროის სიღარიბის მთავარი ფაქტორი და წარმოადგენს დაბრკოლებას ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისთვის, რადგან მსოფლიოში ქალები 3-ჯერ უფრო მეტ დროს უთმობენ აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომას, ვიდრე მამაკაცები.⁷⁶

საქართველოს მსგავსად, აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომა გამოწვევას წარმოადგენს შვედეთშიც, რადგან ქალები და მამაკაცები დროის განსხვავებულ რაოდენობას ხარჯავენ საოჯახო შრომაზე. აღსანიშნავია, რომ ქალები, რომლებიც უფრო მეტად არიან ჩართული აღნიშნულ საქმიანობაში, განიცდიან კეთილდღეობის ნაკლებობას, რადგან ეს გავლენას ახდენს მათი სოციალური ცხოვრების, ფინანსების, ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და მათ ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. შვედეთში გადასახადის გამოქვითვის სისტემამ, რომელიც შექმნილია საყოფაცხოვრებო მომსახურების წახალისებისთვის, გაზარდა როგორც ქალების, ასევე მამაკაცების მონაწილეობა შრომის ბაზარზე დასუფთავებისა და სხვა საყოფაცხოვრებო სამუშაოებზე დახარჯული დროის შემცირებით. თუმცა, ამ სისტემის ეფექტი აუნაზღაურებელი შრომისა და ეკონომიკური თანასწორობის მიმართულებით, ჯერ კიდევ გაურკვეველია.⁷⁷

შვედეთში აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომის თანაბარი განაწილების მიზანი, პოლიტიკური ქმედებების თვალსაზრისით, უგულებელყოფილია და პროგრესი თითქმის შეჩერებულია. ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის ეროვნული საბჭო მუშაობს ეროვნულ სტრატეგიაზე იმ ნათესავებისათვის, რომლებიც ზრუნავენ ან უჭერენ მხარს ხანდაზმულ ნათესავებს.⁷⁸

შვილად აყვანის გამო აუნაზღაურებადი შვებულების პერიოდზე გასაცემი ფულადი დახმარების ოდენობის განსაზღვრისა და გასატარებელ ზოგიერთ ღონისძიებათა შესახებ“.

<<https://matsne.gov.ge/document/view/5699771?publication=0>> [21.04.2024].

⁷⁵ UN Women, Issue Brief: ‘Unpaid Care Work in Georgia’ 1 <<https://georgia.unwomen.org/sites/default/files/2022-09/Unpaid-Care-Work%20V2%20eng.pdf>> [21.04.2024].

⁷⁶ *ibid.*

⁷⁷ Swedish Gender Equality Agency, ‘Sub-Goal 4: Even Distribution of Unpaid Housework and Care Work’ <<https://swedishgenderequalityagency.se/gender-equality-in-sweden/sub-goal-4-even-distribution-of-unpaid-housework-and-provision-of-care/>> [26.04.2024].

⁷⁸ *ibid.*

საქართველოსაც აქვს შვედეთის მსგავსი როგორც პოლიტიკა, ასევე გამოწვევები. ორივე სახელმწიფოს აქვს თავისი მიზნები, რომ განავითაროს შესაბამისი მიმართულებები, რათა შეამციროს ქალების აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომა.

საქართველოში საოჯახო შრომის განაწილება მკვეთრად არის გამიჯნული სქესის მიხედვით, ქალები ასრულებენ თითქმის ყველა საოჯახო საქმეს. აღსანიშნავია, რომ ამ საკითხზე ქალებისა და მამაკაცების შეხედულებებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობა არ არსებობს.⁷⁹

ყველაზე მნიშვნელოვანი ის არის, რომ აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომის ეს ტვირთი ქალებისთვის ბარიერს წარმოადგენს, რომ დაიწყონ და შეინარჩუნონ ანაზღაურებადი სამუშაო, „რადგან საოჯახო შრომის გენდერული განაწილება იმ დროს ამცირებს, რომელიც ქალებმა შეიძლება, ანაზღაურებად შრომას დაუთმონ. აუნაზღაურებელი ზრუნვის პასუხისმგებლობები ერთ-ერთი ფაქტორია, რომელიც ქალებს ნაკლებად დაცული სამუშაო ადგილებისკენ, თვითდასაქმების ან არაფორმალურ ეკონომიკაში დასაქმებისკენ უბიძგებს, რაც მათ ადეკვატური სოციალური დაცვის გარეშე ტოვებს. მართალია, ზრუნვის შრომა, შეიძლება, კმაყოფილების მომტანიც იყოს, მაგრამ ასეთი შრომის სისტემური უთანასწორო განაწილება იწვევს შრომით გადაღლასა და დროით სიღარიბეს, ქალებს უზღუდავს ეკონომიკურ შესაძლებლობებს, ძალაუფლებასა და საკუთარი ცხოვრების კონტროლის უნარს, და მთლიანობაში, ამცირებს ღირსეული შრომითა და ცხოვრებით მათ კმაყოფილებას.“⁸⁰

VIII. დასკვნა

ეკონომიკურად რეალიზებულ ქალს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. საქართველოს, შვედეთისა და კანადის მაგალითებზე დაყრდნობით ჩანს სახელმწიფოების მიერ გაწეული ძალისხმევა ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისთვის. მიუხედავად საქართველოს სამართლებრივი და პოლიტიკური მსგავსებისა, მნიშვნელობა ენიჭება ტრადიციულ, რელიგიურ და კულტურულ განსხვავებებს. შესაბამისად, საერთაშორისო სამართლებრივ ჩარჩოში შემუშავებულმა პოლიტიკამ უნდა გაითვალისწინოს ქვეყნის კონტექსტი.

საქართველომ მიაღწია მნიშვნელოვან განვითარებას ქალების ეკონომიკური გაძლიერების მიმართულებით თავისი ავთენტური მიდგომებით, რაც პირდაპირ ითარგმნება გენდერულ თანასწორობაში.

⁷⁹ UN Women, supra სქოლიო 75.

⁸⁰ ibid, 4.

ქართულ კონტექსტში კანონის წინაშე თანასწორობის მთავარი მიზანია ხალხის თანაბარი შესაძლებლობებით აღჭურვა და მათი შესაძლებლობების თანაბარი გამოყენების ხელშეწყობა. თუმცა, მნიშვნელოვანია იმის აღიარება, რომ ქალების პოტენციალის რეალიზაციაზე უარყოფითად მოქმედებს მრავალი ფაქტორი.

საქართველოს აქვს დახვეწილი საკანონმდებლო ბაზა გენდერული თანასწორობის კუთხით, რომელიც ჰარმონიზებულია საერთაშორისო სტანდარტებთან. თუმცა, კანონმდებლობისა და პოლიტიკის გაუმჯობესება უწყვეტი პროცესია, ამიტომ მიზანშეწონილია ეროვნული საკანონმდებლო ბაზის დაახლოება საუკეთესო საერთაშორისო სტანდარტებთან ქალების ეკონომიკური გაძლიერების პოლიტიკის შემუშავების პროცესში, მათ შორის, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის თემატური კონვენციების რატიფიცირების გზით.

მიუხედავად იმისა, რომ ქალების მონაწილეობამ მეწარმეობის ხელშეწყობის პროგრამებში საგრძნობლად მოიმატა, მნიშვნელოვანია ამ მაჩვენებლის შემდგომი გაზრდა სახელმწიფოს მიერ ცენტრალურ და ადგილობრივ დონეზე განხორციელებული ეკონომიკური მხარდაჭერის პროგრამების გენდერული მგრძნობელობის გაუმჯობესების გზით.

აუნაზღაურებელი ზრუნვის შრომას, რომელიც, ძირითადად, ქალების ტვირთს წარმოადგენს, ხელშესახები გავლენა აქვს ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. მიზანშეწონილია, სახელმწიფოს ჰქონდეს სათანადო ზრუნვის ეკონომიკის ჩარჩო, რომელიც უნდა მოიცავდეს გენდერული თანასწორობის პრინციპებს სოციალურ და საგანმანათლებლო სერვისებში.

ამასთან, ქალების ეკონომიკური გაძლიერებისთვის მნიშვნელოვანია ხარისხიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობა, რომელიც მიმართული იქნება სოციალური ნორმებისა და სტერეოტიპების, ასევე საზოგადოებაში დამკვიდრებული დისკრიმინაციული დამოკიდებულებების აღმოფხვრისკენ.

ყოველივე ზემოთქმული ხელს შეუწყობს ქალების ეკონომიკურ გაძლიერებას, რომელიც პირდაპირ აისახება ქალისა და მამაკაცის არსებით თანასწორობაზე, რაც საქართველოს კონსტიტუციის ფუნდამენტური პრინციპია.